

УДК 631.164.23

Ю. В. Масюк,

к. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0001-6445-806X

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.7—8.67

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Yu. Masyuk,

PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University

KEY ASPECTS OF INVESTMENT SUPPORT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті розглянуто сутність інвестицій та ключові аспекти інвестиційного забезпечення аграрних підприємств. Встановлено, що підприємство може досягати поставлені перед собою цілі лише тоді, коли його трансформація відповідає вимогам та змінам існуючого економічного середовища, що залежить від її інвестиційної діяльності. Визначено, що аграрне виробництво сьогодні функціонує у надзвичайно складних умовах. Доведено, що у 2020 році обсяги капітальних інвестицій в агропромислові сектори економіки України склали 36 млрд грн, капіталовкладення в агропромислові сектори економіки минулого року суттєво скоротилися і склали лише 53,3 % відповідного показника 2019 року. Виокремлено чинники впливу на інвестиційну діяльність в аграрній сфері України загалом, а також у окремих аграрних підприємствах у 2020 році. Встановлено, що важливим аспектом інвестиційного забезпечення аграрних підприємств виступає інформація.

The article considers the essence of investments and key aspects of investment support of agricultural enterprises. It is established that an enterprise can achieve its goals only when its transformation meets the requirements and changes in the existing economic environment, which depends on its investment activities. It is determined that agricultural production today operates in extremely difficult conditions. It is proved that in 2020 the volume of capital investments in the agro-industrial sectors of the Ukrainian economy amounted to UAH 36 billion, investments in the agro-industrial sectors of the economy last year decreased significantly and amounted to only 53.3% of the corresponding figure for 2019. Factors influencing investment activity in the agricultural sector of Ukraine as a whole, as well as in some agricultural enterprises in 2020 are highlighted. It is established that an important aspect of investment support of agricultural enterprises is information. It is advisable to disseminate information that is within the interests of investors. Leading positions are occupied by information on the general nature, territory and its investment opportunities: general economic indicators, the position of certain industries, specific data on economic entities — potential partners, and so on. It is imperative to provide potential investors with accurate, reliable information about investment opportunities. The key problem that slows down the development of agriculture and the expansion of its investment activities is, first of all, the lack of an investment-attractive climate in order to attract investment to the agro-industrial complex. In today's reality, Ukraine has significant opportunities to increase the volume of agricultural production, but to achieve these goals requires modern technology, improved material and technical base, all this is possible with investment. Summing up the results of the study, it should be emphasized that the effective investment activities of agricultural enterprises are the key to their successful development. In modern economic conditions, investment activity has become much more complicated, due to the variability of the external environment. Ukraine has a significant number of progressive and promising engineering developments of agricultural machinery, which in the absence of funding in practice are not performed. That is why it is necessary to pay special attention to improving the management of investment activities of agricultural enterprises, especially the development and justification for the implementation of investment projects. Investment support of the agricultural sector of the economy can be accelerated with a precise approach to identifying promising ways to use investment funds.

Ключові слова: аграрні підприємства, інвестиції, інвестиційне забезпечення, кредитування, інформація, капітальні вкладення, капітал.

Key words: agricultural enterprises, investments, investment support, crediting, information, capital investments, capital.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Процес функціонування будь-якого підприємства є динамічним, адже він безперервно піддається змінам та розвитку. Підприємство

може досягати поставлені перед собою цілі лише тоді, коли його трансформація відповідає вимогам та змінам існуючого економічного середовища, що залежить від її інвестиційної

діяльності. В сучасних умовах реформування суспільно-економічних відносин одним із пріоритетних умов стійкого функціонування є цілковите використання всіх факторів розвитку економіки, включаючи інвестиційний процес. Надзвичайно важливими питаннями інвестиційного забезпечення є для аграрних підприємств, що характеризуються комплексом економічних, соціальних, бюджетних, екологічних і інших проблем, ефективне вирішення яких багато в чому пов'язане з активізацією найбільш перспективних напрямків інвестиційної політики. Формування та розвиток ринкових відносин в Україні спонукало до появи нових форм задоволення необхідності підприємств потрібними ресурсами для їх розвитку. Така ситуація спонукала до появи нових ринкових інститутів, ключовим з яких виступає інститут забезпечення інвестиційного. Часто вживаними стали дефініції "інвестиції", "інвестиційний процес", "інвестування", "інвестиційна діяльність", "інвестиційна політика", "інвестиційне забезпечення". Дослідженню сутності та ключових аспектів інвестиційного забезпечення аграрних підприємств присвячені роботи великої кількості вітчизняних та зарубіжних вчених та дослідників.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сутність та проблематику інвестиційного забезпечення аграрних підприємств досліджували у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Кузьо Н., Лупенко Ю.О., Кустріч Л.О., Макаров М.О., Кожемякіна М.Ю. та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження ключових аспектів та пошук пріоритетних напрямів покращення інвестиційного забезпечення аграрних підприємств у сучасних умовах господарювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інвестиції посідають значне місце в економіці, оскільки без них забезпечення стабільного розвитку економіки та стійке економічне зростання є неможливим. Активний інвестиційний процес характеризує економічний потенціал країни взагалі, спонукає до зростання життєвого рівня населення. Економічна діяльність окремих суб'єктів господарювання залежить переважно від обсягів та форм залучених інвестицій. В умовах сьогодення значну увагу важливо звертати на роз-

виток керування інвестиційною діяльністю аграрних підприємств, адже сільське господарство посідає ключове місце в економіці держави. Сільськогосподарська галузь покликана здійснювати раціональне та дієве використання ресурсів природних, наповнювати ринок продукцією продовольчою, а також забезпечити експорт товарів, що виробляються.

Аграрне виробництво сьогодні функціонує у надзвичайно складних умовах, на нього впливає здійснення бойових дій на Сході країни, в результаті чого знищено значну частину земель сільськогосподарського призначення, істотна девальвація національної валюти і галопуюча інфляція, є результатом збільшення витрат в декілька разів. Отже, враховуючи вищенаведене, безперервне дослідження інвестиційної діяльності аграрних підприємств, аналіз тенденцій інвестування в аграрне виробництво є надзвичайно актуальним.

За твердженням Кожемякіної М.Ю.: "інвестиційне відродження аграрного сектору потребує залучення у виробництво таких інвестицій, які б забезпечували потребу в необхідних видах матеріально-технічних ресурсів і створювали умови для ефективної діяльності підприємств. Проте глибока криза в економіці України, особливо в аграрному секторі, яка тривала впродовж багатьох років, не тільки спричинила руйнівні процеси в матеріально-технічному забезпеченні, а й призвела до різкого скорочення трудових ресурсів, погіршення їх вікового складу, деградації земельних ресурсів, спаду сільськогосподарського виробництва" [1, с. 68—69].

Розглянемо більш детально визначення сутності інвестицій у різних літературних джерелах. Відповідно до Закону України "Про інвестиційну діяльність" інвестиції це: "всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект" [2].

За твердженням Макарова М.О.: "інвестиції у сільське господарство мають свої специфічні особливості. Вони проявляються в тому, що поряд з вкладенням капіталу в об'єкти результатів праці людини, як в інших галузях економіки, в сільському господарстві вони здійснюються ще і в об'єкти природи, що при інших рівних умовах робить їх діяльність більш капіталомісткою з тривалим терміном окупності та високими ризиками, оскільки

природа живе за своїми законами, управління якими сьогодні або неможливо, або дорого" [3, с. 28].

У свою чергу Кустрич Л.О. акцентує увагу на тому, що: "для організації залучення та освоєння інвестиційних ресурсів необхідно застосовувати методи регулювання, що спрямовані на підвищення ефективності інвестиційної діяльності, яка повинна відповідати відповідному рівню розвитку (циклу) національної економіки. Питання регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві є ключовими в реалізації національних цілей та інтересів України. Вони переслідують рішення таких завдань. Для держави: забезпечення сталого економічного зростання, підвищення добробуту та рівня життя населення за рахунок модернізації економіки і, відповідно, розширення інвестиційної діяльності, здійснення ефективного перетворення економічної системи країни з метою підвищення результативності та гнучкості її інститутів, захист національних інтересів у зовнішньоекономічних відносинах" [4, с. 38].

У сучасних умовах господарювання аграрні підприємства потребують великих капітальних вкладень для накопичення доходу від своєї діяльності за такими ключовими напрямками: введення в дію приміщень тваринницьких, будівництво теплиць закритого ґрунту, будівництво оптово-роздрібних ринків продукції сільськогосподарської, рекультивація земель, будівництво заводів з альтернативних видів палива, будівництво елеваторів, будівництво комбікормових, силосних і сінажних споруд та ін.

Ключовою проблемою, котра сповільнює розвиток сільського господарства та розширення його діяльності інвестиційної, виступає насамперед, проблематика відсутності інвестиційно-привабливого клімату з метою залучення інвестицій до АПК. У сьогоднішніх реаліях Україна має значні можливості нарощення обсягів виробництва продукції сільськогосподарської, але для реалізації поставлених цілей необхідними є сучасні технології, вдосконалена матеріально-технічна база, все це можливе за умов залучення інвестицій. Україна має значну кількість прогресивних та перспективних інженерних розробок техніки сільськогосподарської, котрі в умовах відсутності фінансування в практичній діяльності не виконуються. Також в Україні є велика кількість прикладів реалізації інноваційних технологій, котрі переважно кращі, навіть ніж у Європі. Але розпов-

Таблиця 1. Динаміка залучення капітальних інвестицій в сільське господарство України за 2015—2019 роки, млн грн

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	29310	49660	63401	65059	58555
Лісове господарство та лісозаготівлі	789	777	767	980	549
Рибне господарство	56	47	73	65	26
Всього сільське, лісове та рибне господарство	30155	50484	64243	66104	59130

Джерело: складено автором на основі [2, с. 339].

сюдження досвіду їх загального використання відсутнє через несприятливий клімат інвестиційний в країні, котрий перешкоджає припливу ресурсів інвестиційних, в умовах якого інвестори відмовляються здійснювати фінансування таких проєктів. Важливим етапом у процесі інвестиційного забезпечення підприємства виступає аналіз стану інвестиційного забезпечення галузі.

З метою оцінювання обсягів капітальних інвестицій в сільське господарство України в таблиці 1 проаналізуємо динаміку залучення капітальних інвестицій використовуючи офіційні статистичні дані.

Аналізуючи таблицю 1 варто зауважити, що на протязі 2015—2019 років реальні інвестиційні надходження до сільськогосподарської галузі мали тенденцію до збільшення. У 2019 році, в порівнянні з 2015 роком загальна сума капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство збільшилась на 28975 млн грн або 196%, така динаміка є сприятливою для розвитку аграрних підприємств.

За підсумками досліджень вчених Інституту аграрної економіки: "у 2020 році обсяги капітальних інвестицій в агропромислові сектори економіки України склали 36 млрд грн, капіталовкладення в агропромислові сектори економіки минулого року суттєво скоротилися і склали лише 53,3 % відповідного показника 2019 року. Індекси обсягів цих капітальних інвестицій за січень — грудень 2020 року до відповідного періоду попереднього року становлять по сільському господарству 54,7 %, лісовому господарству — 65,5 %, рибному господарству — 53,6 %, а також харчовій промисловості — 51,5 %. Ці показники свідчать, що у 2020 році у агропродовольчих секторах економіки відбулася інвестиційна криза, глибина якої зіставна з 2009 роком, коли в умовах світової фінансової кризи капітальні інвестиції у сільське господарство України скоротилися більш ніж наполовину. Інвестиційний спад по сільському господарству і харчовій промисло-

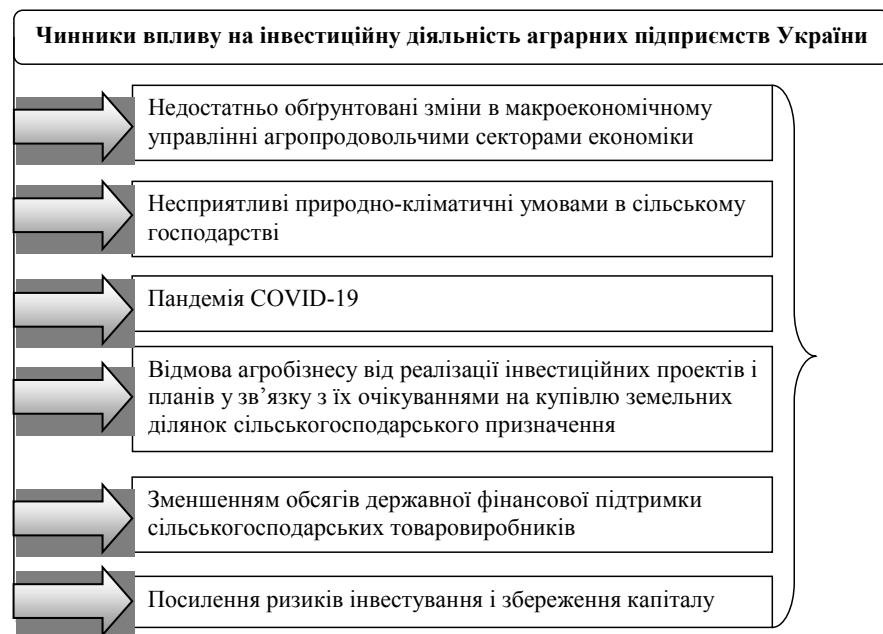

Рис. 1. Чинники впливу на інвестиційну діяльність аграрних підприємств України

Джерело: сформовано автором на основі [6].

вості в 2020 році був глибшим, ніж в інших секторах економіки, по яких індекс капітальних інвестицій склав 62,8 %. Це означає, що відносини між видами економічної діяльності в економіці України торік змінювалися не на користь її агропродовольчих секторів. Інвестиційна криза у сільському господарстві у 2020 році супроводжувалася скороченням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції (мінус 11,5 %) і цін на неї (мінус 11,6 %). Тому в 2021 році слід очікувати на посилення у сільськогосподарських товаровиробників дефіциту власних коштів на фінансування капітальних інвестицій. У зв'язку з цим їм будуть потрібні додаткові позикові й залучені кошти" [6].

Значний спад інвестиційної діяльності в аграрній сфері України в цілому, а також в окремих аграрних підприємствах у 2020 році пояснюється збільшенням негативного впливу певної кількості чинників, що представлені на рисунку 1.

Погіршення інвестиційної діяльності 2020 року негативно вплине на темпи розвитку економіки, на продовольчу безпеку держави, також на валютні і бюджетні надходження до держави.

На думку Лупенко Ю.О.: "основним джерелом інвестицій у сільськогосподарському виробництві залишаються власні кошти товаровиробників. Їхня частка, за оцінками науковців Інституту аграрної економіки, становить близько 70—80%" [7].

Вагому роль в інвестиційному процесі відіграє стан засобів виробництва (рівень зношеності основних засобів) та коефіцієнти ефективності виробництва (рентабельність загальна на гривню собівартості, співвідношення прибутку до вартості продукції реалізованої, співвідношення прибутку до загальної суми активів, відношення прибутку до виробничих фондів та засобів оборотних). Саме ці показники генерують підґрунтя виробничого фактора привабливості інвестиційної, бо визначають фінальні показники фінансово-економічної діяльності аграрного підприємства.

Також інвестиційний процес тісно пов'язаний з станом ринку кредитного капіталу, а

також із рівнем розвитку інфраструктури кредитно-фінансової. Досить актуальною проблемою для аграрних підприємств є одержання банківського кредиту. Така ситуація спостерігається за рахунок високих вимог банків до питань кредитоспроможності, насамперед до застави, і самої процедури кредиту. Окрім того, більшість аграрних підприємств потребують довгострокового кредитування. Адже короткострокове кредитування вирішує проблеми одержання потрібних ресурсів з метою здійснення робіт польових, то кредити довгострокові виступають беззаперечною вимогою для розширення виробництва і оновлення фондів виробничих. Характерні особливості процесу технологічного в бізнесі аграрному характеризують ключову важливість довгострокового кредитування, а в умовах сьогодні в аграрних підприємств застосування для залучення кредитних ресурсів довгострокових відсутня. Отже, одержання кредитів довгострокових під заставу землі та розвиток іпотечного кредитування повинно стати невід'ємним елементом ринку кредитно-фінансових послуг [8].

Також, не менш важливим аспектом інвестиційного забезпечення аграрних підприємств виступає інформація. Доцільно розповсюджувати інформацію, котра є в межах інтересів для інвесторів. Лідуючі позиції займає інформація про загальний характер, територію а також її інвестиційні можливості: показники загальногосподарські, становище певних галузей, конкретні дані стосовно господарюючих суб'єктів — ймо-

вірних партнерів тощо. Обов'язковим є надання інвесторам потенційним точної, достовірної інформації про можливості інвестування.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Підводячи підсумки проведеного дослідження варто наголосити на тому, що ефективна інвестиційна діяльність аграрних підприємств є запорукою їх успішного розвитку. У сучасних умовах господарювання інвестиційна діяльність в значній мірі ускладнилася, що обумовлено мінливістю зовнішнього середовища. Саме тому необхідно приділяти особливу увагу вдосконаленню управління інвестиційною діяльністю аграрних підприємств, передусім питанням розробки та обґрунтуванням для реалізації інвестиційних проєктів. Інвестиційне забезпечення аграрного сектору економіки можливо прискорити за умов точного підходу відносно визначення перспективних шляхів застосування коштів інвестиційного призначення. За умов обмежених фінансових джерел інвестиційні ресурси важливо насамперед спрямовувати на розвиток тих напрямів виробництва, від котрих на даному етапі є можливість отримання найбільшого ефекту із меншим терміном окупності, а також тих, котрі направлені на розв'язання гострих проблем аграрних підприємств. Перспективним напрямом дослідження в подальших наукових роботах стане аналіз напрямів державного регулювання інвестиційного забезпечення аграрних підприємств.

Література:

1. Кожемякіна М.Ю. Інвестиційне забезпечення як основа розвитку аграрної економіки України. Економіка АПК. 2009. № 12. С. 68—73.
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 13.04.2021).
3. Макаров М.О. Особливості реалізації інноваційної політики на регіональному рівні. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 8 (квіт.). С. 27—29.
4. Кустрич Л.О. Особливості залучення інвестицій у сільське господарство: сучасний стан і тенденції розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 24. С. 37—42.
5. Статистичний щорічник України. 2019: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2020. 463 с.
6. У 2020 році в агропродовольчих секторах економіки відбулася інвестиційна криза, глиби-

на якої співставна з 2009 роком. ННЦ "ІАЕ": веб-сайт. URL: <http://www.iae.org.ua/press-centre/archnews/3056-u-2020-rotsi-v-ahroprodovolchikh-sektorakh-ekonomiky-vidbulasya-investytsiyna-kryza-hlybyna-yakoyi-spivstavna-z-2009-rokom-mykola-kisil.html> (дата звернення: 13.04.2021).

7. Лупенко Ю.О. Пожвавлення інвестиційної активності в АПК є інфляційним. URL: <http://milkua.info/uk/post/pozvavlenna-investicijnoi-aktivnosti-v-apk-e-inflacijnim> (дата звернення: 12.04.2021).

8. Кузьо Н. Філософія інвестицій в аграрний сектор. Агробізнес сьогодні. — URL: www.agro-business.com.ua/event/1344 (дата звернення: 13.04.2021).

References:

1. Kozhemjakina, M. Ju. (2009), "Investment support as a basis for the development of the agricultural economy of Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 68—73.
 2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "About investment activity", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (Accessed 13 April 2021).
 3. Makarov, M. O. (2009), "Features of implementation of innovation policy at the regional level", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 8, pp. 27—29.
 4. Kustrich, L.O. (2017), "Features of attracting investment in agriculture: current status and development trends" *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 24, pp. 37—42.
 5. State Statistics Service of Ukraine (2020), *Statystychnyj shhorichnyk Ukrainy. 2019* [Statistical Yearbook of Ukraine. 2019], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
 6. National scientific center "Institute of agricultural economy" (2021), "In 2020 in the agri-food sectors of the economy there was an investment crisis, the depth of which is comparable to 2009", available at: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/3056-u-2020-rotsi-v-ahroprodovolchikh-sektorakh-ekonomiky-vidbulasya-investytsiyna-kryza-hlybyna-yakoyi-spivstavna-z-2009-rokom-mykola-kisil.html> (Accessed 13 April 2021).
 7. Lupenko, Ju.O. (2015), "The revival of investment activity in the agro-industrial complex is inflationary", available at: <http://milkua.info/uk/post/pozvavlenna-investicijnoi-aktivnosti-v-apk-e-inflacijnim> (Accessed 13 April 2021).
 8. Kuzjo, N. (2012), "Philosophy of investment in the agricultural sector", *Aghrobiznes sjoghodni*, [Online], available at: www.agro-business.com.ua/event/1344 (Accessed 13 April 2021).
- Стаття надійшла до редакції 15.04.2021 р.*